

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I LULEÅ**

Enhet 1

DOM

2016-04-07
Meddelad i
Luleå

Mål nr
2433-15, 2454-15,
2456-15, 2460-2463-15,
2499-15

SÖKANDE

Toshiba Tec Nordic AB, 556091-2106

Ombud: Advokat Pernilla Norman
Lindskog Malmström Advokatbyrå KB
Box 27707
115 91 Stockholm

MOTPARTER

1. Luleå tekniska universitet
2. Högskolan i Gävle
3. Karolinska Institutet
4. Linköpings universitet
5. Malmö högskola
6. Mittuniversitetet
7. Mälardalens högskola
8. Uppsala universitet
9. Örebro universitet

Ombud för 1-9: Jenny Blom
Luleå tekniska universitet
971 87 Luleå

SAKEN

Överprövning av offentlig upphandling enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, LOU

KONKURRENSVERKET	
2016-06-03	
Avd	
Dnr	
KSnr	Aktbil

Dok.Id 72496

Postadress
Box 849
971 26 Luleå

Besöksadress
Skeppsbrogatan 43

Telefon
0920-29 54 90

E-post: forvaltningsrattenilulea@dom.se
www.domstol.se/forvaltningsratt

Telefax
0920-22 04 59

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:00

FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I LULEÅ

DOM
2016-04-07

2433-15, 2454-15,
2456-15, 2460-2463-15,
2499-15

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avvisar Toshiba Tec Nordic AB:s yrkande om att förvaltningsrätten ska förordna att upphandlingen ska avslutas genom de av lärosätena fattade tilldelningsbesluten.

Förvaltningsrätten avslår ansökningarna om överprövning.

BAKGRUND

Luleå tekniska universitet, Högskolan i Gävle, Karolinska institutet, Linköpings universitet, Malmö högskola, Mittuniversitetet, Mälardalens högskola, Uppsala universitet och Örebro universitet (lärosätena) har gemensamt genomfört upphandling av printtjänst, eduPrint, dnr. 1706-15, genom öppet förfarande.

Luleå tekniska universitet har ansvarat för genomförandet av upphandlingen med fullmakt från övriga lärosäten. Vardera lärosäte har fattat egna beslut i upphandlingen. Genom tilldelningsbesluten antog lärosätena Toshiba Tec Nordic AB:s (Toshibas) anbud.

Lärosätena har, efter beslut om att förlänga avtalsspärren, beslutat att avbryta upphandlingen. Som skäl för besluten anfördes i huvudsak följande.

I förfrågningsunderlaget står ett ska-krav där ordet ”enkelt” är inskrivet, vilket ger en tolkningsmöjlighet dels för anbudslämnaren, dels i utvärderingsfasen med hur svar ska tolkas om uppfyllandet av ett obligatoriskt krav. Det är inte förenligt med principerna om transparens och förutsebarhet.

I förfrågningsunderlaget finns ett ska-krav som efterfrågar ett prisvärde som ska fungera som ett avdrag på kostnaden för utskrift av ett A4-ark i svart-vitt. Kostnaden ska anges under fliken pris. I denna flik är angiven sort för det efterfrågade priset ”månadspris”. Då det efterfrågade värdet i ska-kravet är av dynamisk karaktär och rubriken där priset ska anges är av statisk karaktär är de oförenliga.

LOU:s grundläggande principer har inte efterlevts. Upphandlingen måste därför avbrytas.

Toshibas ansökningar om överprövning har getts in till förvaltningsrätten inom den domkrets respektive lärosäte har sitt hemvist. Förvaltningsrätterna har, på begäran av Toshiba och med samtycke av respektive lärosäte, överlämnat målen till Förvaltningsrätten i Luleå. Förvaltningsrätten har beslutat att målen ska handläggas gemensamt.

PARTERNAS INSTÄLLNING

Vad Toshiba anför

Toshiba ansöker om överprövning av lärosätenas beslut och yrkar att förvaltningsrätten förordnar att besluten förklaras strida mot LOU samt, i första hand, förklarar besluten ogiltiga, i andra hand, upphäver dem och, i tredje hand, förordnar att upphandlingen ska avslutas genom de av lärosätena fattade tilldelningsbesluten.

Till stöd för sin ansökan framför Toshiba i huvudsak följande.

Lärosätena har brutit mot principerna om transparens, förutsebarhet, öppenhet, likabehandling och proportionalitet genom att avbryta upphandlingen utan objektivt godtagbara skäl efter tilldelningsbeslut fattats och den ursprungliga avtalsspärren löpt ut. Det har funnits mindre ingripande åtgärder som kunnat vidtas i ett tidigare skede.

Toshiba riskerar att lida skada eftersom deras anbud antagits och de nu riskerar att gå miste om möjligheten till försäljning.

Det krävs objektivt sakligt godtagbara skäl för avbrytande av en upphandling. I annat fall strider beslutet mot de grundläggande principerna. Det krävs enligt EU-domstolens praxis mer långtgående skäl för avbrytande ju längre upphandlingsprocessen pågått. Lärosätena har fattat beslut om avbry-

tande mycket sent, efter avtalsspärr och förlängd avtalsspärr löpt ut. Att avbryta upphandlingen så sent ställer särskilt höga krav på skälen för beslutet för att åtgärden ska stå i rimlig proportion till den skada som det medför för vinnande leverantör. Det krävs att den upphandlande myndigheten inte hade kunnat vidta åtgärder tidigare. Om detta hade varit möjligt hade en sådan åtgärd varit mer proportionerlig, varför beslutet att avbryta upphandlingen strider mot proportionalitetsprincipen.

De av lärosätena angivna skälen för avbrytande av upphandlingen har inte haft någon inverkan på eller betydelse i upphandlingen varför de anförda skälen inte är objektivt och sakligt godtagbara. Det framgår inte av anbuderna att någon av anbudsgivarna har uppfattat förfrågningsunderlaget som otydligt i dessa delar.

Ingen leverantör har blivit diskvalificerad eller på annat sätt ofördelaktigt behandlad till följd av de skäl som lärosätena anger i besluten. Eftersom de inte inverkat på upphandlingen strider det mot de grundläggande principerna att avbryta upphandlingen på grund av dem.

Upphandlingen avser IT-tjänster där ordet enkel (user-friendly) är ett vedertaget begrepp och det är därmed inte otydligt. Det har inte ställts frågor angående betydelsen av ordet. Ordet har inte haft någon betydelse för utgången i upphandlingen och ingen anbudsgivare har diskvalificerats.

Ordet är i förfrågningsunderlaget satt i ett sammanhang vari framgår vad som avses med ordet. Det är inte använt på ett sätt som skapar en så stor otydlighet och brist på transparens att det motiverar att avbryta upphandlingen i elfte timmen.

Samtliga anbudsgivare har angett priser i prisbilagan på efterfrågat sätt. Om det kan tolkas som en diskrepans mellan kravspecifikationen och prisbilagan

har denna inte uppfattats av anbudsgivarna. Om någon skulle ha missförstått hur prisuppgiften skulle lämnas hade lärosätena upptäckt detta och vidtagit åtgärder. Ingen inverkan har heller skett i denna del. Att vänta med att vidta åtgärd till dess tilldelningsbeslut kommunicerats och den ursprungliga avtalsspärren löpt ut står inte i rimlig proportion till effekten av åtgärden.

Lärosätena har i förfrågningsunderlaget, på ett transparent och förutsebart sätt, räknat upp under vilka omständigheter som de förbehåller sig rätten att avbryta upphandlingen. Uppräkningen omfattar inte de nu angivna skälen för avbrytande.

Lärosätena är bundna av förfrågningsunderlaget. Att i strid med förfrågningsunderlagets ordalydelse avbryta upphandlingen på andra grunder strider mot principerna om transparens, förutsebarhet, öppenhet, likabehandling och proportionalitet.

Vad lärosätena anför

Lärosätena anser att ansökningarna ska avslås.

Till stöd för sin inställning framför lärosätena i huvudsak följande.

Förfrågningsunderlaget har brustit i transparens, vilket är ett godtagbart skäl för att avbryta en upphandling. Det föreligger sakligt godtagbara skäl för att avbryta upphandlingen och besluten strider inte mot de grundläggande principerna.

En upphandlande myndighet har rätt att avbryta en upphandling fram till dess att ett kontrakt föreligger. Enligt EU-domstolens praxis har en upphandlande myndighet ingen skyldighet att fullfölja en upphandling.

Lärosätena gör bedömningen att bristerna i transparens lett till att samtliga anbud troligen borde ha förkastats. Det är möjligt att leverantörer avstått från anbudsgivning till följd av otydligheterna. Vad Toshiba anför visar inte att beslutet att avbryta upphandlingen strider mot de grundläggande principerna.

Vid utvärderingen insåg utvärderingsgruppen att det troligen skulle komma att behövas en dialog med samtliga anbudsgivare. Under informationsträffarna framkom uppgifter om ett antal brister i uppfyllandet av ska-krav hos samtliga anbudsgivare, brister i förfrågningsunderlaget som lärosätena inte uppmärksammat tidigare och att erhållna poäng för bör-krav i vissa fall borde ha reducerats.

De uppgifter som ligger till grund för beslutet att avbryta upphandlingen framkom först då. Det fanns således inte mindre ingripande åtgärder som lärosätena kunnat vidta tidigare.

Ska-kravet B18 är ett exempel på att ett värdeladdat ord som enkelt ger tolkningsmöjlighet som inte är förenligt med LOU. Ordet enkelt finns även med i ska-kraven A8, Fu8 och Su5.

B18 anger att ”kreditering **SKALL** kunna ske enkelt vid felaktig debitering eller felaktiga utskrifter”. Toshiba har i sitt anbud uppgett att ”en kommentar är obligatorisk samt en upparbetad rutin är nödvändig för att undvika att funktionen missbrukas”.

En annan anbudsgivare har uppgett att ”MyPrint hanterar så kallade vouchers i olika, förutbestämda valörer, dessa kan sen delas ut till de personer som är berättigade ’fria’ utskrifter”.

En tredje anbudsgivare har uppgett att ”Lärosätets helpdesk har möjlighet att gå in på studenters eller externa användares utskriftskonto och tilldela utskrifter som kompensation. Då dessa poster kommer att belasta lärosätet initialt, kommer lärosätet att vara tvungna att samtidigt registrera dessa specifika transaktioner av utskrifter via vårt ärendehanteringssystem som ett faktureringsjobb. Vi som leverantör kommer då att säkerställa vid nästa faktureringstillfälle att justera ned aktuellt fakturabelopp med inkomna ärenden. Alternativt sköter vi detta som ett schablonbelopp per fakturaperiod för att minimera administrativa kostnader för lärosätet och oss som leverantör”.

Lärosätena har av respekt för anbudsgivarnas begäran om sekretess för vissa uppgifter valt att inte framföra samtliga påpekade brister som framkommit vid informationsträffarna i beslutet om avbrytande.

Vad Toshiba anför

Toshiba genmäler i huvudsak följande.

Varje åtgärd i en upphandling, även beslut om avbrytande, ska ske med upprätthållande av transparens, förutsebarhet, öppenhet och likabehandling. Det är inte riktigt att en upphandlande myndighet inte har någon skyldighet att avsluta en påbörjad upphandling.

En upphandling får enligt EU-domstolens praxis avbrytas endast om det föreligger sakligt godtagbara skäl och under förutsättning att beslutet är förenligt med de grundläggande principerna samt att det fel som begåtts i upphandlingen har lett till att den upphandlande myndigheten inte kan välja det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet.

Det strider mot de grundläggande principerna att avbryta en upphandling på andra grunder än de som angetts i förfrågningsunderlaget (Kammarrätten i Göteborgs dom i mål 7224-13).

Lärosätena har inte i förfrågningsunderlaget eller i tilldelningsbeslutet gjort förbehåll för att avbryta upphandlingen på de angivna grunderna. Uppräkningen av förutsättningar för avbrytande i förfrågningsunderlaget är uttömmande.

LOU ställer inte krav på att en upphandlande myndighet ska ange förbehåll för avbrytande i förfrågningsunderlag, men kraven på transparens, förutsebarhet och öppenhet innebär att myndigheten är bunden av förfrågningsunderlaget.

Den aktuella upphandlingen har varit sedvanlig, men skiljer sig från sedvanliga upphandlingar genom den osäkerhet som lärosätena uppvisar och den ovilja att stå för de beslut de fattat. Lärosätena har hållit i informationsmöten och låtit andra leverantörer påverka deras beslut.

Informationsmötena är en process som ligger utanför upphandlingsförfarandet så som det stadgas i LOU. Att lärosätena agerar på uppgifter från konkurrerande leverantörer i en process som ligger utanför upphandlingsförfarandet strider mot de grundläggande principerna.

Uttrycket enkelt ger inte utrymme för tolkningsmöjligheter. Samtliga skalkrav som innehåller ordet enkelt är satta i ett sammanhang där det framgår vad som avses med ordet.

Eftersom det inte ställts frågor om ordets innebörd och samtliga lösningar på marknaden har de efterfrågade funktionerna är det inte sannolikt att någon

leverantör skulle ha avstått från att lämna anbud till följd av ska-kravens utformning.

Även om det skulle ha förelegat tolkningsmöjligheter, vilket bestrids, kan dessa ensamt inte leda till att en upphandling avbryts. Det krävs vidare enligt EU-domstolens praxis, och RÅ 2002 ref 50, att otydligheten påverkat utgången av upphandlingen och lett till att det inte varit möjligt för lärosätena att tilldela avtal. Eftersom samtliga anbud bedömts lämna enkla lösningar har lärosätena tilldelat avtal.

Lärosätena har inte underkänt någon anbudsgivares lösning. Samtliga anbudssvar som lärosätena har redovisat uppfyller ska-kraven. Lärosätena har enbart redovisat en del av Toshiba's anbudssvar avseende ska-krav B18.

Toshiba har rätteligen angett följande.

Via tjänstens användarportal kan användaren begära återbetalning av ett utfört jobb. En kommentar är obligatorisk samt en upparbetad rutin är nödvändig för att undvika att funktionen missbrukas. En godkänd återbetalning kan helt eller delvis godkännas tillsammans med en kommentar från den behörige person som behandlar ärendet.

De som ges behörighet kan även utföra krediteringar direkt i systemet utan att användaren begärt återbetalning via användarportal t.ex. via ett biblioteks reception. Samma information måste dock anges för att få korrekt spårbarhet av händelsen. Åtgärd kring begärd återbetalning kan automatiskt meddelas användaren via mail.

Denna lösning är enkel.

Ska-kravet i A8 är ett okontroversiellt krav som samtliga anbud kan uppfylla. Samtliga anbud uppfyller detta krav och kravet har inte inneburit att lärosätena inte kunnat tilldela avtal i upphandlingen.

Ska-kravet i Fu8 avser en okomplicerad funktion som erbjuds i alla lösningar på marknaden. Det saknas skäl att underkänna någon leverantör i denna del och funktionen saknar betydelse för upphandlingen.

Även ska-kravet i Su5 klarar anbudsgivarna på ett enkelt sätt. Kravet har bedömts uppfyllt och påverkan på utgången av upphandlingen har inte skett.

SKÄL FÖR AVGÖRANDET

Frågan i målet är om lärosätena haft sakligt godtagbara skäl att avbryta upphandlingen på grund av de anförda bristerna i förfrågningsunderlaget och om kommunen brutit mot LOU eller unionsrätten när de fattat beslut om avbrytande. Förvaltningsrätten ska enligt yrkandena pröva om besluten ska ogiltigförklaras/upphävas.

Förvaltningsrätten saknar dock lagliga möjligheter att förordna att upphandlingen ska avslutas genom de av lärosätena fattade tilldelningsbesluten. Detta gäller oavsett om en ogiltigförklaring av besluten i praktiken skulle kunna få sådan verkan. Toshiba's yrkande i denna del ska därför avvisas.

En upphandlande myndighet har inte någon skyldighet att fullfölja en påbörjad upphandling (EU-domstolens mål C-92/00 HI) och ett beslut att avbryta en upphandling är inte förbehållet undantagssituationer eller när det finns tungt vägande skäl (mål C-27/98 Fracasso och Leitschutz).

Beslutet måste dock vara baserat på sakligt godtagbara skäl och följa de grundläggande principerna i gemenskapsrätten (jfr. RÅ 2009 ref. 43). Som sakligt godtagbara skäl har i praxis bl.a. ansetts vara omständigheten att en upphandlande enhet efter att ha bedömt anbudet inser att den med hänsyn till innehållet i förfrågningsunderlaget inte har möjlighet att välja det bästa anbudet (mål C-244/02 Kauppatalo Hansel).

Det är den upphandlande myndigheten som har att göra sannolikt att det har förelegat sakligt godtagbara skäl att avbryta en upphandling.

Är lärosätena bundna av förfrågningsunderlagets uppräknade av skäl för avbrytande?

Av förfrågningsunderlaget avsnitt 1.6 framgår under vilka förutsättningar som lärosätena förbehåller sig rätten att avbryta upphandlingen. Toshiba har anfört att lärosätena är bundna av denna uppräknade och förhindrade att avbryta upphandlingen av andra skäl.

Det saknas dock stöd i gällande rätt för att en sådan uppräknade skulle kunna begränsa rätten att avbryta ett upphandlingsförfarande av andra skäl.

Att en kammarrätt i ett avgörande (Kammarrätten i Göteborg i mål 7224-13) angett att det inte strider mot de grundläggande principerna att avbryta en upphandling när upphandlande myndighet angett i förfrågningsunderlaget under vilka förutsättningar avbrytande kan ske innebär inte att den upphandlande myndigheten är begränsad till sin uppräknade av skäl för avbrytande.

Förvaltningsrätten bedömer att det inte kan anses strida mot LOU eller gemenskapsrätten att avbryta en upphandling av andra skäl än de som stått uppräknade i förfrågningsunderlaget.

Brister förfrågningsunderlaget i transparens?

Lärosätena har som grund för sitt beslut att avbryta upphandlingen anfört att förfrågningsunderlaget brister i transparens genom dels att ordet ”enkelt” har använts, dels att kravspecifikationen och prismallen skiljer sig åt avseende vilken prisenhet som ska användas.

Av kravspecifikationen, bilaga 1 till förfrågningsunderlaget, punkt B18 framgår följande.

Kreditering **SKALL** kunna ske enkelt vid felaktig debitering eller felaktiga utskrifter. Detta kan t.ex. ske genom att Lärosätets servicedesk kan tilldela utskrifter som kan nyttjas utan att påverka aktuellt saldo, dvs. ett tillgodopott vid reklamationer. Leverantören står kostnaden för krediterade felaktiga utskrifter. Beskriv hur lösning av enkel kreditering sker mot målgrupperna studenter och externa besökare.

Av kravspecifikationen, punkt A8 framgår följande.

Nya standardinställningar **SKALL** enkelt kunna beställas och appliceras på valda delar av enheterna utan merkostnad. Leverantören **SKALL** säkra att nytillkomna enheter har samma grundkonfiguration.

Av kravspecifikationen, punkt Fu8 framgår följande.

Behörighet för användaråtkomst till tjänsten (Utskrift/Kopiering/Scanning/Fax) **SKALL** på ett enkelt sätt kunna spärras (tydlig rutin ska finnas). Leverantören ska beskriva hur detta går till.

Av kravspecifikationen, punkt Su5 framgår följande.

Lärosätets Servicedesk **SKALL** ges möjlighet att på ett enkelt sätt kunna avläsa status för specifikt ärende i leverantörens ärendehanteringssystem.

Det framgår således att begreppet ”enkelt” använts i obligatoriska krav. För det fall en anbudsgivares lösning inte är enkel ska dess anbud inte utvärderas.

Förfrågningsunderlaget saknar närmre beskrivning av hur bedömningen av om anbudsgivarnas förslag är enkla eller inte går till.

Uttrycket lämnar utrymme för godtycklighet och medför att lärosätena ges en i princip fri prövningsrätt. Förvaltningsrätten bedömer att användandet av begreppet ”enkelt” på det sätt som gjorts i aktuell upphandling strider mot kravet på transparens enligt LOU och unionsrätten.

Det gäller även om kraven i visst fall innehåller en exemplifiering av vad som uppfattas som enkelt och därmed till viss del en definition.

Vad Toshiba har anfört, bl.a. att begreppet enkel/user-friendly är ett vedertaget begrepp, att begreppet kan tolkas i det sammanhang det är satt i, att det inte ställts några frågor om tolkningen av begreppet och att formuleringen inte har haft någon påverkan på utgången av upphandlingen då ingen utesluts, föranleder ingen annan bedömning.

Av kravspecifikationen, punkt Dr11 framgår följande.

Om Lärosäte och Leverantör under införandeprojekt vid enskilt Lärosäte finner att den Fastställda Basbestyckningen **SKALL** vara mindre än 90 % av bestyckningen enligt formeln i krav Dr 9 **SKALL** Lärosätet erhålla en sidprisrabatt motsvarande antalet enheter som skiljer mellan den Fastställda Basbestyckningen och nivån 90 % av nivån enligt formeln i Dr 9. Rabatten angiven i öre per sida per enhet av typ Standard MFP **SKALL** anges i bilaga 4.

Av prismall, bilaga 4 till förfrågningsunderlaget, framgår att den kolumn som markerats med grönt ska fyllas i och avseende raden gällande prisavdrag för standard MFP är kolumnen månadsavgift markerad i grön färg.

Det som framgår av prismallen, att avdraget ska anges som månadsavgift, är inte förenligt med det som angetts i det obligatoriska kravet i förfrågningsunderlaget, att avdraget ska anges i öre per sida.

Förvaltningsrätten anser att även detta strider mot kravet på transparens enligt LOU och unionsrätten

Toshiba har bl.a. anfört att ingen av anbudsgivarna har fyllt i prismallen fel och att felet inte fått någon inverkan. Det kan enligt förvaltningsrätten dock inte uteslutas att det funnits risk för att den skulle fyllas i fel eller att andra leverantörer valt att avstå från att ge anbud med anledning av den bristande tydligheten. Inte heller vad Toshiba i övrigt har anfört i denna del kan anses innebära att det inte är visat att utformningen strider mot kravet på transparens.

Utgör bristerna sakliga skäl för att avbryta upphandlingen?

Förvaltningsrätten har konstaterat att det förekommer brister i förfrågningsunderlaget. Sådana brister kan utgöra sakliga skäl för att avbryta en upphandling såvida de inte är av enkel beskaffenhet.

Det är fråga om förhållandevis allvarliga brister som innebär att principen om transparens åsidosatts. Lärosätena har uppgett att det sannolikt funnits skäl att förkasta samtliga anbud.

Det har vidare, enligt förvaltningsrättens mening, funnits risk för att leverantörer avstått från att lämna anbud på grund av bristerna då man svårligen kunnat fastställa i vilken situation de uppställda obligatoriska kraven varit uppfyllda.

Mot denna bakgrund finner förvaltningsrätten att lärosätena har visat att de har haft sakligt godtagbara skäl för att besluta att avbryta upphandlingen.

Förvaltningsrätten instämmer inte i Toshiba's bedömning att rättsläget är sådant att det krävs att en otydlighet påverkat utgången av upphandlingen, inneburet att det inte varit möjligt för den upphandlande myndigheten att teckna avtal, eller inneburet att den upphandlande myndigheten inte kan välja det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet, för att ett avbrytande ska kunna ske.

Inte heller kan det anses ha varit oproportionerligt att avbryta upphandlingen i det aktuella skedet av upphandlingsprocessen och det har inte framkommit att en mindre ingripande åtgärd kunnat vidtas.

Inte heller vad Toshiba i övrigt har anfört innebär att det framkommit att beslutet har inneburet att bestämmelserna i LOU eller unionsrätten åsidosatts genom beslutet att avbryta upphandlingen.

Det saknas därmed skäl att ingripa mot beslutet.

Toshiba's ansökningar ska avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i formulär DV 3109/1 C LOU (se bilaga).

Jonas Hägerlind

Sanne Carlsson har föredragit målet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Sundsvall.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.